

ISTORIJOS DALYKINĖS IR BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ UGDYMO SI PAVYZDŽIAI NAUDOJANT KOMUNIKAVIMO GEBĖJIMUS SKATINANČIUS METODUS

1. Interviu metodas

1 pavyzdys.

Gyvenamosios vietovės istorijos mokymas neturėtų apsiriboti tradiciniu istorijos mokymu metodu prasme. Mokiniai negali likti tik pasyvūs klausytojai ir negalima apsiriboti mokytojo perteikiama žodine informacija. Būtina taikyti vadinamuosius aktyvios veiklos metodus, kuomet mokiniai per išvykas aplanko istorines vietas ir tiesiogiai stebi objektus, renka medžiagą, apklausia vyresnius gyventojus, teiraudamiesi apie praeitį ir pan.

5-6 klasėje nagrinėjant tema „Gyvenamoji vietovė praityje ir dabar“, mokiniams skiriama užduotis parengti šeimos istoriją. Kaip patrauklus šeimos istorijos pažinimo būdas mokiniams gali būti skiriamos temos:

- „Seniausia mūsų šeimos albumo nuotrauka“,
- „Mūsų šeimos relikvija“,
- „Mūsų šeima ir giminė istorijos verpetuose“ ir kt.

Mokiniai turi užrašyti artimų žmonių atsiminimus apie šeimą ir atrinkti šeimos nuotraukas, kuriose įamžinti svarbiausi šeimos istorijos momentai bei iš šių nuotraukų apipavidalinti aplanką ar stendą. Galima vietoj nuotraukų surinkti tėvų ir protėvių laiškus, dienoraščius bei pateikti jų ištraukas. Šeimos istoriją taip pat galima atskleisti per surinktus ir susistemintus šeimos dokumentus – gimimo liudijimus, pasus, sutuoktūvių liudijimus, profesinės veiklos pažymėjimus ir kt. Mokiniams gali būti įdomi užduotis parengti šeimos valgių gaminimo istoriją (t. y. ką dabar valgo mokiniai, ką tradiciškai valgė kitados tėvai, seneliai ir protėviai). Vertinga yra šeimos istorija, kuri būna parengta prisiminimų, nuotraukų ir šeimos genealoginio medžio pagrindu. Gali būti rekomenduojama mokiniams pasikalbėti su kaimynais ar draugais ir pasidalyti turimomis žiniomis apie savo šeimos istoriją – palyginti skirtingų šeimų narių atsiminimus apie šeimą, jos papročius ir kaip jose branginama šeimos istorija. Parengti darbai pristatomi per kitą pamoką, aptariama, su kuriomis problemomis susidūrė tyrinėdami savo šeimos, giminės praeitį. Mokinių parengta medžiaga taip pat gali būti pristatyta surengiant parodą ar pateikiant internetinėje mokyklos svetainėje.

Kurių kompetencijų aspektai ugdomi šiuo metodu?

Istorijos dalykinė kompetencija	Mokinių pasiekimai (Bendroji programa)
<i>Nuostatos</i>	Jausti pagarbą savo gyvenamosios vietovės, savo, kaimynių tautų ir Europos praeičiai.
<i>Gebėjimai</i>	1.3. Nustatyti savo šeimos, giminės, savo gyvenamosios vietovės ir Lietuvos praeities įvykių ryšį.
<i>Žinios ir supratimas</i>	1.3.1. Nurodyti keletą faktų iš savo šeimos ir giminės istorijos.

Bendrosios kompetencijos

Kompetencija	Kompetencijų aspektai	Raiška užduotyse
Mokėjimo mokytis	<i>Gebėjimas planuoti ir apmąstyti mokymąsi, išsikelti pamatuotus uždavinius.</i>	Mokinys numato, kokiomis priemonėmis atskleis savo šeimos istoriją, ją rinks, susistemins ir kaip pateiks šią informaciją kitiems.
Komunikavimo	<i>Konstruktivaus dialogo siekimas, atsakingas kalbos vartojimas.</i>	Mokinys bendrauja su įvykių liudininkais, išklauso jų nuomonės, ją apibendrina ir perteikia pasirinkta forma kitiems.
Pažinimo	<i>Siekis pažinti save, domėjimasis aplinka, jos raida.</i>	Mokinys domisi savo šeimos istorija, ją tyrinėja, lygina skirtingų šeimų narių atsiminimus apie šeimą, jos papročius ir kaip jose branginama šeimos istorija.
Socialinė	<i>Pagarba ir tolerancija įvairių kultūrų, socialinių ir amžiaus grupių abiejų lyčių žmones, savo ir kitų teisių ir pareigų žinojimas, savęs kaip bendruomenės ir visuomenės nario suvokimas.</i>	Gerbiam vyresnio amžiaus žmones, kitų šeimų papročius.
Iniciatyvumo ir kūrybingumo	<i>Idėjų sąsajų matymas ir naujų idėjų kūrimas, originalus mąstymas, patirties pritaikymas naujose</i>	Mokinys pasirenka tokią šeimos istorijos pristatymo formą, kuri vaizdžiai, įdomiai perteiktų surinktus, susistemintus duomenis.

	<i>situacijose, alternatyvių problemų sprendimo būdų numatymas.</i>	
--	---	--

2 pavyzdys.

9-10 klasės mokiniai padalinama į 4 grupes. Kiekviena grupė turi apklausti 2-3 žmones, kurie atsimena paskutiniųjų sovietinių metų ir 1990 03 11 dienos įvykius, atmosferą.

Duodama apklausos atmintinė:

Apklausoje daugiausia dėmesio kreipti ne į menkas detales, o į bendresnius dalykus:

- 1) Kada ir dėl kurių įvykių jie pradėjo tikėti galimybe gyventi nepriklausomoje Lietuvoje?
- 2) Kokios pozicijos jie laikėsi paskutiniaisiais metais iki 1990 03 11 – aktyvių įvykių dalyvių (kuo tai pasireiškė?) ar pasyvių stebėtojų? Kodėl?
- 3) Kaip jie apibūdintų savo aplinkos atmosferą (nuotaikas, jausmus, elgseną) 1990 03 11?
- 5) Kas būtų, jei Lietuva 1990 03 11 nebūtų paskelbusi apie Nepriklausomybės atkūrimą?“.

Interviu gali būti nufilmuotas arba užrašytas. Mokiniai išanalizavę argumentus ir išskėlę hipotezę suformuluoja apibendrintas išvadas. Taip mokiniai pateikia savo nuomonę, ugdo gebėjimus į istorinius įvykius, reiškinius žvelgti iš kitokios perspektyvos, naujai interpretuoti problemą. Taip pat interviu metodą galime taikyti pamokose, kai susiduriame su klausimais, kur nėra vieno teisingo atsakymo. Kiekviena grupė parengia interviu su 1 žmogumi (mokytoju, dvasininku, politologu) pagal mokytojo suformuluotą klausimą. Mokiniai patys susiranda žmogų, kurį nori apklausti.

Klausimai gali būti įvairūs pagal temą, pvz., Ar būtų Lietuva tapusi nepriklausoma be Gobarčiovo? Kodėl 1990 05 31 Lietuvos nepriklausomybę pripažino Moldova, dar pati tuo metu būdama SSRS sudėtyje? ir pan.

Rengdami interviu, mokiniai dirba drauge, ieško ir renka informaciją, ją įrašo. Kitą pamoką peržiūrėti visi parengti interviu, analizuojami pasisakiusių žmonių interviu, įsiklausoma į jų nuomonę, ją įvertina.

Kurių kompetencijų aspektai ugdomi šiuo metodu?

Istorijos dalykinė kompetencija	Mokinių pasiekimai (Bendroji programa)
<i>Nuostatos</i>	Puoselėti savo ir visuomenės gyvenime praeityje susiformavusias, o šiandienos gyvenime tokias svarbias vertybes, kaip demokratija,

	humaniškumas, tolerancija ir kt.
Gebėjimai	1.53. Nustatyti išorines ir vidines Lietuvos valstybės atkūrimo priežastis.
Žinios ir supratimas	1.53.1. Apibūdinti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo aplinkybes.

Bendrosios kompetencijos

Kompetencija	Kompetencijų aspektai	Raiška užduotyse
Mokėjimo mokytis	<i>Gebėjimas planuoti ir apmąstyti mokymąsi, išsikelti pamatuotus uždavinius.</i>	Mokiniai interviu atlieka pagal susidarytą planą: liudininkų paieška, klausimų sudarymas, apklausos vykdymas, informacijos susisteminimas, pristatymas.
Komunikavimo	<i>Konstraktyvaus dialogo siekimas, atsakingas kalbos vartojimas.</i>	Mokiniai išklauso ir gerbia liudininkų nuomonę bei jaučia atsakomybę už pateikiamą informaciją.
Pažinimo	<i>Siekis pažinti save, domėjimasis aplinka, jos raida.</i>	Mokiniai domisi praeities įvykiais apklausdami savo kaimo, miesto, rajono liudininkus .
Socialinė	<i>Konstraktyvus bendradarbiavimas siekiant bendro tikslo, konfliktų valdymas, draugiškų santykių kūrimas ir palaikymas, pagalba kitiems.</i>	Mokiniai dirba grupėse, tarpusavyje bendrauja, diskutuoja, tolerantiškai vertina ir gerbia kitų žmonių nuomonę, kartu parengia interviu.

2. Vaidinimo metodas (žaidimas „Gongo gangas“)

Istorijos mokymasis reikalauja daugybės *abstrakčių terminų* vartojimo, būtent per istorijos pamokas mokiniai pirmą kartą susipažįsta su tokiomis sąvokomis, kaip „revoliucija“, „demokratija“, „kolonializmas“, „totalitarizmas“, „kolaborantas“ ir t.t. bei su *istorijos dalykui būdingais pavadinimais*, kuriuose dažnai slypi interpretacijos, tokiais kaip „Rožių karai“, „Permanentinė revoliucija“. Be to, mokiniams reikia suprasti ir vartoti daug terminų, padedančių

kategorizuoti ir klasifikuoti. Pavyzdžiui, vartoti žodžius, padedančius sugrupuoti mintis ar įvykius, kurie susistestina supratimą, kaip kad „Vienuolikos metų tironija“ ir „Tarpuvaldis“, arba žodžius, reikalingus suklasifikuoti priežastis ir pasekmes, tokius kaip „socialinis“, „techninis“ ar „ekonominis“. Visa tai mokiniams kelia rimtų sunkumų, jei mokytojas jų nenumato ir tinkamai nepaaiškina. Reikia skatinti mokinius vartoti tokius terminus taip, kad būtų aišku, jog jie juos supranta ir neatkartoja kitų žmonių kalbos jos iki galo nesuprasdami.

Kad išsiaiškinti ar mokiniai teisingai suprato sąvokas, įvykius, asmenybių bruožus, galime naudoti vaidinimo metodą. G. Davis (1989) dramos (kūrybinio vaidinimo) metodą pavadino „improvizacine, neparodomąja (t. y. neskirta scenai), į procesą sutelkta veikla, kurios dalyviai turi, panaudodami vaizduotę, vaidinti ir patirti įvairią žmogiškąją patirtį“. Šio metodo tikslas - ugdyti dalyvių sugebėjimą išreikšti savo kūrybines galias ir labiau įsigilinti į dalykus, kurių mokosi mokykloje. Šis metodas taikytinas žaidimui „Gongo gangas“, kurį galima žaisti įvairiose klasėse, pakeičiant tik į tam tikrame konkretnėje nagrinėjamas sąvokas.

I etapas. Klasė suskirstoma į dvi grupes. Mokytojas abiem grupėms duoda užverstas korteles, kuriose užrašytos asmenybės, sąvokos, įvykiai ir kt. Kiekvienas mokinys iš grupės traukia kortelę ir be žodžių turi pavaizduoti, paaiškinti ištrauktą žodį, o kiti grupės nariai turi atspėti. Vienam žodžiui skiriama 1 min. ir 1 taškas. I etapui skiriama 10 min. ir jį laimi ta grupė, kuri surinko daugiausiai taškų. Pvz.:

Rusinimas

Simonas Daukantas

Napoleonas

Knygnešys

Masonai

Kirilica

1830-1831 m. sukilimas

Vargo mokykla

II etapas. Abi grupės turi sugalvoti po tris žodžius kitai grupei, tam skiriama 5 min. Kitai grupei sugalvotus žodžius be žodžių pavaizduoja grupės išrinktas mokinys. Žodžius spėja visa grupė.

Atspėti vienam žodžiui atspėti skiriama 2 min. ir 1 taškas. II etapą laimi ta grupė, kuri atspėjo daugiausia žodžių.

Pvz. I grupė

Manifestas

Laikraštis „Aušra“

Bolševikai

II grupė

Jonas Basanavičius

Imigrantas

Didysis Vilniaus seimas

Pabaigoje susumuojami abiejų etapų taškai ir laimi ta grupė, kuri surinko daugiausia taškų. Mokytojas su mokiniais aptaria, kokias sąvokos, asmenybės ar įvykius jiems sekėsi lengviau, sunkiaus atspėti ar suvaidinti.

Kurių kompetencijų aspektai ugdomi šiuo metodu?

Istorijos dalykinė kompetencija	Mokinių pasiekimai 9-10 klasė (Bendroji programa)
<i>Nuostatos</i>	Vengti stereotipų vertinant Lietuvos, Europos ir pasaulio istorinę praeitį.
<i>Gebėjimai</i>	1.12. Įvertinti Rusijos imperijos vykdytos politikos pasekmes Lietuvai. 1.18. Atskleisti lietuvių tautinio atgimimo siekius ir jų reikšmę moderniosios lietuvių tautos formavimuisi.
<i>Žinios ir supratimas</i>	1.12.1. Apibūdinti Rusijos imperijos politiką Lietuvoje. 1.18.1. Pateikti pavyzdžių, rodančių, kaip kito tautinė ir valstybinė lietuvių savimonė XIX a. – XX a. pradžioje.

Bendrosios kompetencijos

Kompetencija	Kompetencijų aspektai	Raiška užduotyse
Komunikavimo	<i>Įvairaus pobūdžio žodinių ir nežodinių pranešimų</i>	Mokinys be žodžių turi pavaizduoti, paaiškinti ištrauktą žodį.

	<i>supratimas ir perdavimas, bendravimas atsižvelgiant į tikslą, adresatą, situaciją.</i>	
Socialinė	<i>Konstruktivus bendradarbiavimas siekiant bendro tikslo, konfliktų valdymas, draugiškų santykių kūrimas ir palaikymas, pagalba kitiems.</i>	Mokiniai dirba grupėse, bando įsiklausyti, perprasti neverbalinę kalbą, padeda vieni kitiems.
Iniciatyvumo ir kūrybingumo	<i>Atvirumas pokyčiams, aktyvus dalyvavimas įgyvendinant naujas idėjas, kitų įtraukimas.</i>	Mokiniai turi neverbaline kalba sukurti istorinės asmenybės, sąvokos, istorinio įvykio paaiškinimą.

Literatūra:

Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-2433 (Žin., 2008, Nr. 99-384)).

Geoff Petty. Šiuolaikinis mokymas. Praktinis vadovas. Vilnius: Tyto Alba, 2007.

Marzano R. J., *Naujoji ugdymo tikslų taksonomij.* Vilnius, 2005.

Ko reikia šiuolaikiniam mokytojui? Aktualus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo turinys.

Mokomoji knyga mokytojams. Vilnius, 2008.

Vadovėlių ir kitos mokymosi medžiagos pritaikymo kompetencijoms ugdyti metodinės rekomendacijos. Vilnius, 2012.06.20 Kritinio mąstymo ugdymas sėkmingai ateities karjerai. Vilnius, 2006.

Easley, Shirley-Dale. Vertinimo aplankas: kur, kada, kodėl ir kaip jį naudoti? Vilnius: Tyto alba, 2007.

http://www.istorijoszurnalas.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=103&Itemid=56